

Το 1968 μπήκε προβληματικό για τις δυο υπερδυνάμεις: Οι Ηνωμένες Πολιτείες αιμορραγούσαν στο Νότιο Βιετνάμ και η Σοβιετική Ένωση είδε τον άνθρωπό της στην Τσεχοσλοβακία, γενικό γραμματέα του εκεί Κομμουνιστικού κόμματος Αντονίν Νοβότνιν, να ανατρέπεται (5 Ιανουαρίου) από τον ανανεωτή Αλεξάντερ Ντούμπτσεκ, οπαδό του «σοσιαλισμού με ανθρώπινο πρόσωπο».

Στο Βιετνάμ, η χρονιά ξεκίνησε με την ταυτόχρονη επίθεση των Βιετκόνγκ σε εκατό στόχους, ένας από τους οποίους ήταν η αμερικανική πρεσβεία στην πρωτεύουσα Σαϊγκόν. Οι επιθέσεις σήμαναν την εγκατάλειψη του κλεφτοπόλεμου στις ζούγκλες και τη μεταφορά των μαχών μέσα στις ίδιες τις πόλεις. Μια αμερικανική αντεπίθεση, τον Φεβρουάριο, γνώρισε αιματηρή αποτυχία. Ο πρόεδρος των ΗΠΑ, Λίντον Τζόνσον, έστειλε στο Βιετνάμ άλλους 10.000 Αμερικανούς πεζοναύτες και προχώρησε στην αναστολή του μέτρου της αναβολής στράτευσης λόγω σπουδών. Το αντιπολεμικό μέτωπο ενισχύθηκε έτσι και με ένα χειροπιαστό αίτημα. Την ίδια ώρα, η δολοφονία του μαύρου ηγέτη, Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, πυροδότησε τις υποβόσκουσες αντιθέσεις προκαλώντας φυλετικές ταραχές απ' άκρη σ' άκρη των ΗΠΑ.

Ξημερώματα, 30 Απριλίου, η αστυνομία της Νέας Υόρκης εισέβαλε στο πανεπιστήμιο Κολούμπια, που είχε καταληφθεί από τους φοιτητές. Οι μάχες μέσα στα κτίρια οδήγησαν σε διαπραγματεύσεις. Η κύρια φοιτητική απαίτηση ήταν το ίδρυμα να διακόψει τις προσοδοφόρες σχέσεις του με το Ινστιτούτο Αμυντικών Μελετών, κύριο εκφραστή της αμερικανικής στρατηγικής στο Βιετνάμ. Απορρίφθηκε. Η απάντηση ήρθε από τη Γαλλία.

Οι εργατικές πορείες της Πρωτομαγιάς απαγορεύονταν στη Γαλλία, από το 1954, χρονιά του γαλλικού Βατερλό στο Βιετνάμ (πτώση του Ντιεν Μπιεν Φου και αποχώρηση των Γάλλων από την Ινδοκίνα). Ο πρόεδρος, Κάρολος ντε Γκολ, και ο πρωθυπουργός, Ζορζ Μπομπιντού, τις επέτρεψαν το 1968.

Η μεγάλη πορεία της CGT (της γαλλικής συνμοσπονδίας εργατών) πραγματοποιήθηκε την Πρωτομαγιά, χωρίς επεισόδια, κάτω από την άγρυπνη περιφρούρηση του ΚΚ Γαλλίας. Η λήξη της όμως βρήκε να συγκρούονται κομμουνιστές εργάτες και γκρουπούσκουλα (groupuscules, μικρές ομάδες - γκρουπ - εξτρεμιστών της Αριστεράς, αναρχικών, τροτσκιστών, μαοϊκών κ.λπ.). Την επομένη στη Ναντέρ, κάποιος Κον Μπετίτ οργάνωσε «αντι-ιμπεριαλιστική ημέρα». Ο κοσμήτορας έκλεισε το εκεί πανεπιστήμιο.

Την Παρασκευή, 3 Μαΐου, η εφημερίδα «Ουμανιτέ» (όργανο του γαλλικού ΚΚ) κυκλοφόρησε με καταγγελία του γ.γ. του κόμματος Ζορζ Μαρσέ ενάντια στον «Γερμανό αναρχικό Κον Μπεντίτ», ενώ μια συνέλευση φοιτητών της Σορβόνης αποφάσιζε κατάληψη και ο πρότανης καλούσε την αστυνομία που χρησιμοποίησε δακρυγόνα για να πετύχει την εκκένωση. Η Σορβόνη έκλεισε, ενώ οι συμπλοκές επεκτάθηκαν στη συνοικία Καρτιέ Λατέν με συλλήψεις 574 φοιτητών, επτά από τους οποίους καταδικάστηκαν σε φυλάκιση.

Ο θρυλικός «Μάης '68» είχε ξεκινήσει καυτός. Κεντρικό σύνθημα:

«Να είστε ρεαλιστές: Να ζητάτε το αδύνατο». Μέσα από τις συγκρούσεις ξεπήδησε ως ηγετική μορφή ο «Κόκκινος Ντάνι», ο Κον Μπετίτ, ενώ πνευματικός ταγός της εξέγερσης αναδείχθηκε ο εκφραστής του γαλλικού υπαρξισμού, Ζαν Πολ Σαρτρ, 63 χρόνων τότε.

Οι συγκρούσεις επεκτάθηκαν σ' όλη τη Γαλλία και κορυφώθηκαν την Παρασκευή, 10 Μαΐου, γνωστή ως «νύχτα των οδοφραγμάτων»: Δώδεκα χιλιάδες διαδηλωτές και 60 οδοφράγματα μετέτρεψαν σε φρούριο το Καρτιέ Λατέν. Η επίθεση της αστυνομίας εκδηλώθηκε στις δύο το πρωί. Απολογισμός: Πάνω από 1000 τραυματίες, 469 συλληφθέντες, 69 αυτοκίνητα καμένα. Την επομένη, όλα τα εργατικά συνδικάτα αποφάσισαν γενική απεργία για την Δευτέρα, 13 του μήνα, ενώ ο Μπομπιντού ανακοίνωνε μέτρα κατευνασμού που πήγαν στον βρόντο.

Ενισχυμένη από τους εργάτες, η «φοιτητική» διαδήλωση της Δευτέρας αριθμούσε 750.000 διαδηλωτές. Από την Τρίτη, ξεκίνησαν οι καταλήψεις εργοστασίων με πρώτο του Sud - Aviation στην Ναντ. Ως την Κυριακή, 19, είχαν επεκταθεί και στο δημόσιο (τηλεόραση, συγκοινωνίες, Air France κ.λπ.). Την προηγούμενη, ο Ντε Γκολ επέστρεψε από επίσημο ταξίδι στη Ρουμανία, δηλώνοντας «Ναι στη μεταρρύθμιση, όχι στο καρναβάλι».

Η μάχη πέρασε στο κοινοβούλιο με την κυβέρνηση να βγαίνει αλώβητη από μια πρόταση μομφής της Αριστεράς, ενώ αφαιρέθηκε η γαλλική ιθαγένεια από τον Κον Μπετίτ, που κηρύχθηκε ανεπιθύμητος. Η φοιτητική απάντηση ήταν: «Είμαστε όλοι ανεπιθύμητοι Γερμανοεβραίοι».

Η γενίκευση της κόντρας οδήγησε το γαλλικό φράγκο στην κατάρρευση, κεφάλαια φυγαδεύονταν στην Ελβετία, παρατηρήθηκε έντονη απόκρυψη τροφίμων και μια

διαπραγμάτευση στον δρόμο (οδός Γκρενέλ) οδήγησε σ' ένα πρωτόκολλο που οι εργάτες απέρριψαν.

Στις 29, ο Ντε Γκολ έφυγε για αυτοσυγκέντρωση και διαλογισμό στη Γερμανία, επισκέπτης στον φίλο του στρατηγό Μασού, διοικητή των εκεί γαλλικών δυνάμεων. Επέστρεψε δριμύς την επομένη, 30 του μήνα, διέλυσε τη Βουλή, προκήρυξε εκλογές κι απήλασε μια διαδήλωση 750.000 οπαδών του. Ξεκίνησε η αντίστροφη μέτρηση με έντονα τα σημάδια κούρασης στις τάξεις των απεργών. Από τις 31, το αίτημά τους ήταν για νέες διαπραγματεύσεις. Ξεκίνησαν την Κυριακή, 2 Ιουνίου, ενώ οι απεργοί ξαναγύριζαν στις δουλειές τους.

Μια απελπισμένη προσπάθεια αναζωπύρωσης της εξέγερσης δημιούργησε βίαιες συγκρούσεις με νεκρούς, από τις 7 Ιουνίου. Στις 12, οι διαδηλώσεις απαγορεύτηκαν κι έντεκα γκρουπούσκουλα τέθηκαν εκτός νόμου. Στις 14, αμνηστεύτηκαν οι από το 1962 φυλακισμένοι του OAS (των ακροδεξιών στασιαστών του Αλγερίου) και ο ηγέτης τους, Σαλάν, αφέθηκε ελεύθερος. Στις 18, οι τελευταίοι απεργοί της Ρενό ξανάπιασαν δουλειά. Ο εκλογικός θρίαμβος ήρθε για τον Ντε Γκολ στις 30 Ιουνίου με 358 από τις 485 έδρες της Βουλής και με την Αριστερά και το Κέντρο να συντρίβονται.

Στην Τσεχοσλοβακία, η «άνοιξη της Πράγας» ξεκίνησε πιο ήπια, με τους πολίτες περισσότερο να οσμίζονται την αλλαγή: Η κατάργηση της λογοκρισίας και η ελευθερία του λόγου διαπιστώθηκαν στην πράξη, χωρίς να προηγηθούν ηχηρές διακηρύξεις. Στην Τέχνη, παρουσιάστηκαν τα πρώτα τολμηρά έργα. Απρίλιος, Μάιος και Ιούνιος πέρασαν μέσα σε συναισθήματα ξεχασμένα από τους παλιούς, πρωτόγνωρα για τους νέους. Στις 14 Μαΐου, ανακοινώθηκαν οι μεταρρυθμίσεις που αποκλήθηκαν «άνοιξη της Πράγας», ενώ στις 25 Ιουνίου, η εθνοσυνέλευση ψήφισε νόμο αποκατάστασης όλων όσοι διώχτηκαν σε πολιτικές δίκες από το 1948 κι έπειτα. Εβδομήντα προσωπικότητες υπέγραψαν κείμενο για τον εκδημοκρατισμό. Ξαφνικά, η πορεία πήρε γοργούς ρυθμούς που προκάλεσαν καχυποψία και απειλές από τους εταίρους του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Σοβιετικά στρατεύματα συγκεντρώνονταν στα με την Τσεχοσλοβακία σύνορα της Πολωνίας και της Ανατολικής Γερμανίας.

Στις 30 Ιουλίου, μια έκτακτη σύνοδος των μελών του Συμφώνου της Βαρσοβίας εξελίχθηκε σε μάταιη προσπάθεια του Κρεμλίνου να πειστεί ο Ντούμπσεκ να αναστείλει το «πείραμα».

Οι πιέσεις συνεχίστηκαν τα δυο πρώτα δεκαήμερα του Αυγούστου.

Στις 20 Αυγούστου του 1968, τον λόγο πήραν τα όπλα: Η σοβιετική εισβολή εκδηλώθηκε ταυτόχρονα από την Πολωνία, την Αν. Γερμανία και την Ουγγαρία. Οι Τσεχοσλοβάκοι αιφνιδιάστηκαν. Η μοναδική μάχη δόθηκε μπροστά στο κτίριο της ραδιοτηλεόρασης: 30 οι νεκροί, 300 οι τραυματίες. Ο Ντούμπσεκ καθαιρέθηκε τον επόμενο χρόνο, οπότε τον διαδέχθηκε ο Γκουστάβ Χούτζακ.

1968: ΤΟ ΦΙΛΜ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

Ιανουάριος:

Τρόμο για πυρηνικό όλεθρο προκάλεσε η πτώση στη Γροιλανδία αμερικανικού B - 52 που έφερε τέσσερις υδρογονοβόμβες, οι οποίες ευτυχώς δεν εξερράγησαν. Βρέθηκαν χωμένες στους πάγους, 11 χμ. από την πόλη Τούλε. Ήταν το 30ό παρόμοιο ατύχημα μέσα σε είκοσι χρόνια.

Φεβρουάριος:

Σε δυο ομάδες διασπάστηκε στις 18 του μήνα η ηγεσία του ΚΚΕ, κατά τη διάρκεια της 12ης ολομέλειας της Κεντρικής Επιτροπής στο Βουκουρέστι: Η μία με επικεφαλής τον Κολιγιάννη και η άλλη με επικεφαλής τον Παρτσαλίδη, θα πορευτούν στο εξής ως

δογματική και ως ανανεωτική κομμουνιστική Αριστερά. Θέμα τριβής υπήρξε και η καθοδήγηση του αντιχουντικού αγώνα. Στις 27 του ίδιου μήνα, στη Στοκχόλμη, ο Ανδρέας Παπανδρέου ανάγγειλε τη δημιουργία του Πανελληνίου Απελευθερωτικού Κινήματος (ΠΑΚ).

Μάρτιος:

Στις 16 του μήνα, Αμερικανοί στρατιώτες με επικεφαλής τον υπολοχαγό Ουίλιαμ Κάλει, εξόντωσαν στο χωριό Μάι Λάι του Βιετνάμ τουλάχιστον 100 άοπλους χωρικούς, ενώ την ίδια μέρα, ο πρόεδρος των ΗΠΑ, Λίντον Τζόνσον, αποφάσισε την αποστολή και άλλων 50.000 στρατιωτών στην εμπόλεμη περιοχή. Από την επομένη, 17 του μήνα, βίαιες διαδηλώσεις κατά του πολέμου ξέσπασαν έξω από την αμερικανική πρεσβεία στο Λονδίνο. Περισσότεροι από 300 διαδηλωτές συνελήφθησαν, ενώ στα επεισόδια τραυματίστηκαν 90 αστυνομικοί.

Απρίλιος:

Δολοφονήθηκε στις 4 του μήνα στη Μέμφιδα των ΗΠΑ ο πάστορας δρ Μάρτιν Λούθερ Κινγκ. Είχε γεννηθεί το 1929 και είχε τιμηθεί το 1964 με το βραβείο Νόμπελ για την ειρήνη. Δίδασκε την ειρηνική συμβίωση λευκών και μαύρων. Για τη δολοφονία, ενοχοποιήθηκε ο δραπέτης Τζέιμς Ερλ Ρέι.

Μάιος:

Επειτα από φρικτά βασανιστήρια, πέθανε στη Θεσσαλονίκη ο πρώην βουλευτής της ΕΔΑ, Γιώργος Τσαρουχάς, που είχε συλληφθεί από τη χούντα μαζί με στελέχη του παράνομου μηχανισμού του ΚΚΕ. Η αστυνομία απέδωσε τον θάνατο σε έμφραγμα και ανακοίνωσε ότι συνελήφθησαν οι «επικίνδυνοι αναρχοκομμουνιστάι Σ. Αναστασιάδης και Δημ. Δαρειώτης», που είχαν επικηρυχθεί για τη δυναμιτιστική ενέργεια στην Ομόνοια.

Ιούνιος:

Στη διάρκεια εκστρατείας για το χρίσμα του υποψηφίου των Δημοκρατικών, για την προεδρία, ο γερουσιαστής Ρόμπερτ Κένεντι (αδελφός του δολοφονημένου το 1963 προέδρου) πυροβολήθηκε στις 5 του μήνα στο Λος Άντζελες από τον αραβικής καταγωγής Σιρχάν Σιρχάν. Υπέκυψε στα τραύματά του την επομένη.

Ιούλιος:

Το ιστορικό «Ρολόι» του Πειραιά, σήμα της πόλης και τόπος συναντήσεων, δεν υπάρχει πια. Το κατεδάφισε στις 3 του μήνα ο διορισμένος χουντικός δήμαρχος Σκυλίτσης στα πλαίσια του «εκσυγχρονισμού» της πόλης, που μεταξύ άλλων περιλάμβανε την αντικατάσταση των παρτεριών με πράσινους πλαστικούς τάπητες και την από τα ζαχαροπλαστεία καθιέρωση ομοιόμορφων πλαστικών τραπεζιών και καθισμάτων στα πεζοδρόμια και τις πλατείες.

Αύγουστος:

Λίγα δευτερόλεπτα βιασύνης έσωσαν τον δικτάτορα Γεώργιο Παπαδόπουλο, καθώς στις 13 του μήνα ο Αλέκος Παναγούλης προσπάθησε να ανατινάξει το αυτοκίνητό του, στην παραλιακή Σουνίου αλλά αστόχησε. Στις 17 Νοεμβρίου, ο Αλέκος Παναγούλης καταδικάστηκε δις εις θάνατον για την απόπειρα. Αρνήθηκε να ζητήσει χάρη αλλά η διεθνής κινητοποίηση τον έσωσε από την εκτέλεση. Έμελλε να σκοτωθεί την Πρωτομαγιά του 1976.

Σεπτέμβριος:

Τρεις βδομάδες μετά την εισβολή στην Τσεχοσλοβακία, η Αλβανία ανακοίνωσε στις 12 του μήνα ότι αποσύρεται από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Η χώρα του Εμβέρ Χότζα έστρεψε το βλέμμα της προς το μακρινό Πεκίνο.

Οκτώ βριος:

Στις 20 του μήνα, η Ζακλίν (Τζάκι) Κένεντι, χήρα του δολοφονημένου προέδρου των ΗΠΑ, παντρεύτηκε τον Έλληνα πολυεκατομμυριούχο Αριστοτέλη Ωνάση. Η τελετή έγινε στον Σκορπιό, ιδιωτικό νησάκι του μεγαλοεφοπλιστή.

Νοέμβριος:

Σε ηλικία ογδόντα χρόνων πέθανε την 1η του μήνα ο Γεώργιος Παπανδρέου. Ως υπουργός Παιδείας το 1932 προχώρησε στη δημιουργία πρωτοποριακών για την εποχή σχολικών

συγκροτημάτων. Πρώτος πρωθυπουργός μετά την απελευθέρωση το 1944, νικητής των εκλογών το 1963 και 1964, πρόσφερε την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και απάλυνε το αστυνομικό κράτος. Καταργήθηκε με το ιουλιανό ανακτορικό πραξικόπημα του 1965, όταν με μοχλό τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη ο τότε βασιλιάς Κωνσταντίνος προχώρησε στη σαλαμοποίηση της Ένωσης Κέντρου. Η κηδεία του στις 3 του μήνα μεταβλήθηκε σε ογκώδες αντιχουντικό συλλαλητήριο.

Δεκέμβριος:

Στις 21 του μήνα, το διαστημόπλοιο «Απόλλων 8» εκτοξεύτηκε από το ακρωτήριο Κένεντι και πραγματοποίησε την πρώτη επανδρωμένη περιφορά γύρω από τη Σελήνη. Επέστρεψε στη Γη, με σώο το πλήρωμά του, στις 27 του μήνα.

(Έθνος της Κυριακής, 7.11.1999) (τελευταία επεξεργασία, 27.6.2009)